

Alain B i l l a u l t. *L'univers de Philostrate*. Bruxelles 2000 ss. 144, 1 nlb. Collection Latomus. Vol. 252.

Alain Billault, autor książki pt. *L'univers de Philostrate* („Świat Filostrata”) aktualnie (rok 2000/2001) zatrudniony jest na jednym z uniwersytetów Paryża. Przynajmniej od 10 lat zajmuje się historią literatury greckiej epoki cesarstwa rzymskiego, ale wyraźnie osadza swoje studia literaturoznawcze na bazie dobrej znajomości historii i geografii starożytnego świata Greków. Koncentruje się na II sofistyce, a zwłaszcza na Filostracie, zwanym – według bizantyjskiej tradycji – Filostratem Drugim (II) lub – w zapisach bibliograficznych Filostratem Flawiuszem, czasem Filostratem Ateńczykiem albo Filostratem Starszym. Jego właśnie oznacza imię w tytule rozprawy A. Billaulta. Już wcześniejsze publikacje autora zapowiadają dzieło dojrzałe. Rzeczywiście zawarł w nim gruntowną wiedzę o życiu i dziełach Filostrata oraz o ich kontekście literackim i historycznym. Chyba najczęściej jego myśl wraca do *Żywotu Apolloniosa z Tyany*. Tytuły rozdziałów są ogólnikowe, nie sygnalizują – poza rozdziałem pierwszym – tez autora: rozdz. I: „Kariera sofisty za Sewerów”; rozdz. II: „Tradycja i sztuka”; rozdz. III: „Historia”; rozdz. IV: „Fikcja i legenda”. W rzeczywistości od rozdziału drugiego autor mówi o tym, ile w dziełach Filostrata jest tradycji i historii, a ile ich przetworzenia artystycznego, ile Filostrat podaje prawdy historycznej, a ile fikcji i legendy. Te pytania od stuleci stawia się zwłaszcza *Żywotowi Apolloniosa z Tyany*: czy rzeczywiście kiedykolwiek żył pod imieniem Apolloniosa pitagorejski konkurent Chrystusa, oraz *Obrazom*: czy naprawdę istniały takie obrazy, jakie opisuje Filostrat, podobnie innym jego dziełom.

Według A. Billaulta Filostrat II urodził się ok. r. 170 po Chr. W jego działalności pisarskiej wyróżnić można dwie fazy: rzymską, gdy przebywał na dworze Sewerów do śmierci cesarzowej Julii Domny, i ateńską, gdy był w Atenach nauczycielem wymowy i równocześnie deklamatorem mów (s. 28). W Rzymie napisał *Heroikos* i *Gymnastikos*. Nie wiadomo, kiedy ułożył *Obrazy*. *Żywot Apolloniosa z Tyany* dedykował cesarzowej chyba dopiero po jej śmierci. Z drugiej fazy, czyli z późniejszego okresu, pochodzą *Żywoty sofistów* i *Listy*. Każde z tych dzieł Billault dokładnie omawia. Zwraca uwagę na wielką erudycję Filostrata i na jego wyczulenie na to, co nadzwyczajne w wydarzeniach, dziełach i słowach ludzi.

W kwestii od wieków spornej A. Billault opowiada się za realnym istnieniem opisywanych przez Filostrata obrazów i równocześnie za historycznością faktów

podanych przez Filostrata w przedmowie do opisów. Podaje za tym argumenty historyczne. Według niego autentyczność obrazów podważają ci, którzy oczekują od Filostrata opisów krytycznych i godnych dzisiejszego historyka sztuki, tymczasem ten retor daje opisy filologiczne, ubogacane wszechstronną wiedzą pochodzącą spoza rzeczywistości obrazu i podane w konwencjach językowych i stylistycznych retoryki epidejktycznej. Co do historyczności Apolloniosa z Tyany Billaut uważa, że żył i działał taki wędrowny filozof, ale to, co mówi o nim Filostrat w *Żywocie*, jest w większości wytworem fantazji. Pojawia się, owszem, w tej opowieści autentyczna historia, ale służy ona tylko za parawan fikcji. Filostrat świadomie tworzy legendę Apolloniosa.

W konkluzji rozprawy A. Billault mówi, że Filostrat we wszystkich swoich dziełach realizuje hellenistyczny ideał wszechwiedzy, której przedmiotem jest u niego przede wszystkim przeszłość. W tym, co pisze, określa swój stosunek do dziedzictwa literackiego i artystycznego Grecji. Opisuje je, a równocześnie przetwarza. Jego dzieła – to kontemplacja i równocześnie metamorfoza skarbów przeszłości, połączenie prawdy historycznej z artystycznym przekształceniem i ubogacaniem.

Dzieło opatrzone jest wybraną literaturą przedmiotu, uboższą niż cytowana w przypisach.

Remigiusz Popowski SDB

Ks. Marek K o z e r a. *Ideaty Ojców pustyni. Pathos i apatheia*. Lublin 2000: Redakcja Wydawnictw KUL s. 269.

Pojęcie *páthos* występuje wielokrotnie, bo 32 razy, w apoftegmaty Ojców pustyni, a pojęcie *apátheia* jeden raz (s. 30). Choć sama nazwa *apátheia* występuje w *Gerontikonie* tylko raz, to jednak jej treść jest obecna w tym piśmie wielokrotnie. Różne jej rodzaje zostały wyjaśnione w teorii i u innych autorów.

Ks. M. Kozera we wstępie (s. 23-36) przedstawia stan badań, uzasadnia aktualność wyboru tematu, informując o braku w opracowaniach nie tylko należytego wyjaśnienia pojęć *páthos* i *apátheia* w *Gerontikonie*, ale także wyczerpującego opracowania na temat pojęcia *apátheia*, i podając zakres tematyczny swojej dysertacji ujęty w sześciu częściach.

W części pierwszej podaje ogólną definicję filologiczną *páthos* i *apátheia*, porządkując ich semantyczne odpowiedniki na gruncie języka polskiego przez wskazanie właściwych terminów. W drugiej części, opierając się na istniejących opracowaniach, podaje ewolucję omawianych pojęć w filozofii greckiej przed stoikami, u stoików, w Biblii i w pismach wczesnochrześcijańskich przed Klemensem Aleksandryjskim (Ojcowie apostołscy, *Nauka XII apostołów*, Klemens